

BAITUTA

Begi zorrotzakaz begiztatu ginduzan ertzainburuak, eta gero alboko ertzain bateri.

– Etorri daitela Anton -agindu eutsan-. Dirudianez, aurrean dogun kaskagorri au lengo egunean ostuketan ikusi eban.

Andik laster dalako Anton agertu zan, eta ertzainburuak,

—Ezagutzen al-dozuz lagun oneik...?

Une batez Anton ´ek begiztatu ginduzan, eta,

—Kaixo, kaskagorri espiltsua-ta...! —agurtu ginduzan—. Azkenean gure lapikora sartu zarie. Arinketa ederra eskiñi zeuskuen nire lagunari ta bioi orain iru aste-edo, teillatuetan zear tximisten antzera igesi ziñoazela. Bai, nagusi Jauna, oneixek dira Bidezaar kaleko etxe bat garbitu ostean, zenteillak aidean teillatuetatik ostendu yakuzan lapur denganiñoak.

— Ziur al-zagoz...?

—Bai, nagusi Jauna, ezin dagiket kaskagorri au aztu egin katu baten malguntasunaz bere lagunarekin ariñeketan joiala, kebideen babesa ustiatuz tirokatu ez gengiazan. Bikote au da ziur-ziur, etxekoak sendiko baten illetan diranean, ainbeste lekutan "ikerketa" egiñez bitxiak-eta garbitzen dauzana.

—Eroan egizuz ba, eta dana autortu artean, ez atsedenic emon. Geroarte, Anton. Onek eta bere lagunak beste gela batera eroan ginduezan, eta eskuturrekoak kenduta, Anton ´ek auxe agindu euskun:

—Orain burutik-burura dana autortuko daustazue, ezer aztu barik, bestelan zartako bizitan zertzeladak oroiterazoko dautsuedaz. Aizu, lagun —menpeko bateri mintzatuz—, ekazuz ona lapurketa onein salakuntzak, ia arazo au bein betiko argitzen dogun.

Andik laster, menpekoak eskukada bete agiri ekarrela, Anton ´eri emon eutsan esanez:

—Agiritegiko jagoleak diñoanez, emen dagoz azken aldiotan eleizkizunen bitartean jazotako lapurretak.

Une batez Anton ´ek irazean orrikatu ebazan, eta txistu bat jaurti ostean.

—Izan be —esan euskun—, egin dozuezan lapurretakaz "letani" ederra osotu daiteke. Berrogetak dira emen aipatzen diranak, eta banan-

banan aztertuko doguz, zuen barrabasadak egiztatzeko.

Au esanik, banaka-banaka kaleak eta ostutako etheen zerrendea irakurten asi yakun, gaiak eta egokiezan balioak zeaztuz. Lapurreta bakotxaren ostean, auxe itauntzen euskun:

—Zuek egin al-zenduen...?

Orduan geuk "baietz" ala "ez gara gogoratzen" erantzuten geutsan. "ez gara gogoratzen" lenengoz aditu ebanean, bakotxari belarrondoko itzela emon euskun, baita bigarren eta irugarrenean be. Orduan gure lapurreten "letani"ri beti "baietz" esatea erabagi genduan Txiritxu´k eta biok, orduko, aurpegia ta belarriak irakiten genduzan-eta. Izan be, ikerpen batzuk gogoratu ez arren be, ziur nintzan areitan be esku-sartzerik izatea, dalako "ikerpen"etan leikiderik ez genduan-eta. Noizbait, itaunketea amaitu zan, eta Anton´ek idazgaillua erabilliz, idazteari emon eutsan, eta au amaitu zanean, gure autorpenaren orrialde bakotxa Txiritxu´k eta biok izenpetu genduan. Orduko, urrengo eguneko goizaldea izango zan, eta atsedeen artzeko ordua zala uste izaten genduanean, mai-ondoan jesarrita, Anton´ek auxe itaundu euskun:

—Orain, lagunok, ostutakoak nori saltzen zeutsazan...?

Geuk iñori ez, baiña Anton´ek ez euskun siñistu, eta zartako bizitan eraso euskun, aiñen eta biraoekin lagunduta. Aipatu nengikeon "Matxako" izena, baiña orrek gure egoerea txarragotu egikeala oarturik, ezkutuan gordetea erabagi neban, eta "Pintxo" izeneko bateri diru-apur batzuen ordaiñez arrapakiña emoten geutsala autortu genduan. Orduko nekatuta, zelakoa zan dalako "Pintxo" eskatu euskun Anton´ek. Aren itxurearen zertzeladak entzutean, bekokiari txalo bat emonda,

—Arraioa —didar egin eban—, nor eta "Luzanga" ezizeneko ijitoa...! Badira illabeteak aren atzetik gabiltzela atzitu eziñik...!

Gero beste gora-beerak eskatu euskuzan, eta dalako "Pintxo" "Luzanga" berbera zala ziur egiñik, beste autorpen bat arazo oneri buruz izenpetu-erazo euskun. Orduan, beekaldeko soruko ziega batera eroan ginduzan, eta nekearen-nekez, aulki banatan etzanda lo geratu gintzazan.

Biamonean, umezurtztegiko gosaria gomuta-erazo eustan katillubete kafesne opiltxu batekin ekarri euskuezan, eta andik ordubete batera, Anton´ek ertzainburuagana eroan ginduzan. Onek auxe esan euskun:

—Txanda-epaikariagana eroango zaituegu, eta izan be, arek zuzen-zuzen espexera bialduko zaitue. Egia al-da izenpetu dozuena...?

—Bai, Jauna —Txiritxu´k eta biok—.

—Orain zuen argazkiak, atz-irarkiak eta beste gora-beerak artuko yatzuez, eta onen ostean auzitegira. Egiñaren arauz, espexaldi luzetxua begira izango dozue.

Andik laster, baituen gurdiak auzitegira eroan ginduzan, eta aulki baten jesarrita, txandeari itxaron geutsan. Ordubete bat igarorik, epakaikariaren aurrean gengoan. Ezer esan barik, ertzain batek eskuratu eutsazan agiriak irakurten asi zan ardura andiaz, eta amaitzean:

— Egia al-da, zuek izenpeturiko emen esaten dana...?

Baietz erantzun geutsan, eta orduan berak agiri batzuk idatzi ostean,

— Ertzaiñok, eroan baitu oneik dagokiezan agiriekin uriko espetxera.

Espetxea uriko aldamenetan eraikia zan, eta andik laster ate-aurrean gengoan. Espetxelari batek, izen-abizenak, adiña, ogibidea, eta beste gora-beera batzuk artuta, erantzi gintzazan, eta espetxeko janzkia jarrita, ziega banatara sartu ginduezan. Iru egunez iraun genduan an bakartasunik osoenean, eta noizbait, kaska-moztu ondoren, lagun-arteko gela zabal batera sartuta, oiko giltzapetuen biziera ezagutu genduan.

Zorionez, Txiritxu ta biok gela berean gengoan, eta alkarrekin jarraitzeak zelanbait adoretzen ginduzan. Gurekin egozan geienak zoribakoak ziran benetan, lapur oituak, etsipenezko zulotik urten eziñik, espetxerik-espetxe etenbarik, gero ta lege-auspen andiagoak egiteko etsiak eraginda, izan be, era berean purtzil eta errukigarriak. Eurokin jardutea ez yatan atsegin, eta augaitik Txiritxu ta biok gero ta alkartuago.

Espetxean baegoan lantegi bat, eta astia emoteko, Txiritxu´k otzaragilleen saillean jarduna idoro eban. Sail onen kondalaritza erabillena, baiña, jare billakatu zan, eta ordezkaria aurkitzeko, Zerbitzuen arduradunak atxilloen nortasun-zertzeladak aztertu ebazan, eta ni kondalaria nintzala ezaguturik, dei egin eta dalako jarduna eskiñi eustan. Izan be, nire egoera aspergarritik urteteko, lan ori alagala etorkidan, eta beste barik onartu neban pozez.

Jardun onek ez eustan buruauste andirik emoten, eta andik laster arazoa menperatzen neban, betidanik ezagutu izan bai neban. Edozelan be, erraza zan ardura apur bat emotekotan. Gaiak langille bakotxari emoten yakozan, eta gero egindakoak saltzean, erabillitako len-gaiak ordaintzen eben diruketa txikia geituta, lantegiko eralguntzak, au da, indarra ta argia kittuteko. Bazan beste alde bat eta txikia ez zana. Lanean giñarduanok, lo-gela bereizi ta txukunetan lo egiten genduan, eta onezaz gaiñera, sukaldean bertan otorduak izaten genduzan, eta zer esanik ez, lapiko txiki gozo batetik janaritzen gintzazan.

Bein baten, Zerbitzu-arduradunari Txiritxu´ren aide berba egin neutsan, eta andik laster gure lo-gelara ta jan-maira aidatu eben. Astirik geiena kontu-liburuetan eta lantegia ikertzen emoten neban, eta autortu bearrean naz, ezaguera andiak egin nebazala benetako erabiltean. Sarri askotan, lantegian zear gauzak aztertzen niarduala, Txiritxu´ren ondoan gelditzen nintzan bere antzeak erakarrita. Eskuak arintasun siñisteziñaz

erabillezan, eta munduko gauzarik errazena bai´litzan bere eskuetatik, otzarak, aulkiak, zareak etab. sortzen ziran. Bein baten, bere ganorak arrituta, auxe esan neutsan:

—Izan be, Txiritxu, begiztatzen zaitudanean, gogora yatort umezurtztegiko jaietan egiten zeuskuzan esku-joko areik, eta orain nire buruari diñotsat, eskuketari gain-gaiñekoa billakatu zintzakezala bide orretatik jarraitu ba´zendu.

—Batek-baki, Patxi —irribarrez erantzun eustan—, egunen baten orretarako aukerea izango ba' neu... !

Espetxearen zigorrik andiena askatasun-eza da, eta izan be, au ordeztu ezin daiteken gauza da. Baiña egiari zor yakon begirunez, esan bear dot emen, Txiritxu ta biontzat, lengo alderrai ibilte neketsua amaitu izan yakula. Orain ez genduan or-emenka narraz ibilli bear piztien antzera, arrapagai baten billa. Bagenduzan ostatua, janaria, eta txanpon batzuk irabazteko eretia iñongo arriskurik bage. Eta txit garrantzitsua zana, bagenduan orduak arin emoteko jardun atsegiña. Bein baten, illabete bi-edo espetxean gengozala, iker-aretora joateko deia artu genduan Txiritxu´k eta biok. An, gizon bat gure begira egoan aspertutako itxuraz. Erdipurdikoi soñekoa erabilten, paparrekoa aide batera saiestua, prakak zimurrez beterik, eta billoak naasita. Arrausi anditzar batz abetaldur ginduzan, eta gaba lagunarte egarritsuarekin jasandako oste-itxuraz,

– Kaixo, oillaskuok... ! -agurtu ginduzan-. Auzitegitik natortzue zuen aide jarduteko, zotz eginda gero, niri etorri yat-eta.

Bixiguaren itxuraz so egin euskun, eta arrausi itzela jaurtita agiri-txorta bat eskukatuz,

– Orduan zuek -jarraitu eban- "Palentzi´ko Burusia" izeneko dendan ostu egiteko asmotan barruan artu zinduezanak zarie, ezta...?

Zur eta lur eginda nengoan, ulertu eziñik noraiño joan nai eban lege-gizon txirene arek, eta...

– Barkatu, Jauna -eten egin neutsan-, baiña ez dautsut ulertzen.

– Ez ete zarie, orain illabete bi-edo, Plaza Zaarreko "Palentzi´ko Burusia" dendara, ostuteko asmotan sartu ziranak...?

– Geuk ez dogu iñoiz iñongo burusirik ostu izan gura, ez Palentzi´korik ez beste iñondik be.

Lege-gizon txirene arek, aurreko maia irusteko aiña zan arrausi itzela egin eban irugarrenez, eta,

—Arfaioa... ! —esan euskun kokolo-itxuraz—.Ez dodaz beste lapur bien agiriak ekarri ba...! Nortzuk zarie zuek, ba...?

"Markesena" jauregia "ikertu" genduzanok.

– Ez zaiteze larritu, oillaskuok -arrausika barriro-, bardin da naiz burusiak naiz "Markesena"ko bitxiak arrapatzea, ostutea ostutea da-ta...

Arrituta begiztatu neban, nire buruari itauntzen neutsala, nondik arrapatuko eben orren txirene zan lege-gizona. Izan be, entzunak entzun, ezin nengikean aregan nire uste ona ipim, eta;

– Begira, Jauna -esan neutsan-, geuk ez dogu iñongo lege-gizonik eskatu.

– Badakit, baiña ezeukiai txandako jagolea izendatu oi yake, eta orregaitik emen nozue.

– Jauna -esan neutsan-, nik ez dot jagolerik gura.

– Or konpon, Mari Anton. Eta zeuk -Txiritxu´ri zuzenduz-, zer diñostazu...? – Neuk be, ez dot lege-gizonik gura.

Barriro be arrausi egiñez

– Badakizue gauza bat, oillaskuok...? -esan euskun- espetxera-bearrean, zoroetxera sartu bear izango zindukiezan. Nork egingo dau orduan zuen zuriketea...?

– Neronek -erantzun neutsan-.

Burutik egindakoa bai´nintzan begiztatu ninduan, eta gero soiñak goratuz, esku-zorrotik agiri bat atara, eta gure aurrean jarrita, idaztekoa emon euskun esanez

– Orduan izenpetu egizue emen, jagolerik ez dozuela gura, eta zuen buruen aide zeuok egingo dozuela.

Esandako lekunean izenpetu genduan, eta txandako lege-gizona gelatik urten zan beste barik. Orduan, Txiritxu´k,

— Aizu, Patxi —esan eustan—, ori, antza, ondiño itxartu barik etxera biurtzen da.

— Uste dot, Txiritxu, "Markesena´n ostu-bearrean, markesa bera il genduala pentsauko ez ete eban lege-gizon txirene orrek.

Barre-santzo ta arrausika asi gintzazan iker-gelatik urtetean, eta aldarterik onenean laster aztu egin yakuzan auzia ta jagolea.

Aspaldi batez ez genduan beste barririk artu, baiña andik illabete batera-edo, gure auzia ikusiko litzakelako mezua artu genduan, eta goizeko zortziretan gerturik egoteko espetxeko atean, auzitegira eroan gengiezan.

Auzitegira elduta, bigarren soruko igarobide bateko aulkian jesarri-erazo ginduezan, eta ordubete bat igarorik, morroi batek areto batera gu sartu-erazorik, an itxaroteko agindu, eta atean jarrita auxe aldarrikatu eban:

—Lapurreta batzuk ikusteko auzi agiria asten da...!

Asiera baten Txiritxu´k eta biok uste izan genduan, geu lako arrapatari erdipurdikoen auzia ikusteko, ez litzakela iñor azalduko, baiña arrituta ikusi genduan jende-multzoa aretora sartzen zala, eta andik laster, ikusleentzako jarlekuak beterik egozan. Ezin nengikean ulertu, ezelan be, ain ospetsuak izango gintzakezanik, baiña lekua bete egoanean, bapatean aren zergaitia ulertu neban. Auzia ikustera etorritakoak ez ziran barritsuak, ez, geuk ostutakoak baiño, eta an azaltzen ziran lapurreten ziñaldaritza emoteko. Au ziurtzat emon neban "Markesena"ko atezaiña agertu zanean. Anton ertzaiñak guri bioi irakurritako "letaniak" aiña "garbitutako" lagun azaltzen zan aretoan.

Ordulari batek amarrak doi-doi joten ebanean, alboko ate batetik, epaikaria, idazkaria, eta salataria azaldu ziran. Gero jakin aal izan nebanez, berrogei ta amar urte inguruko zan epaikari buru-soilla, On Sixto eritxan, eta gizon zuzentzat aipu andia ebana. Salataria, ostera, txiki ta ziriña, mintzo trumoitsuaz orniduta egoan, eta erostaritzat ez ei eban kidekorik, mizto gaiztoek eragoioenez. Augaitik, Manutxu Erosta esaten eutsoen.

Jesarri ziranean, maia egurrezko mailluaz jo ondoren,
epaikariak,

—Jaun-andreok —asi zan—, gaurko lapurreta-auzi au edegiten da.
Zutundu daitezela salatuak.

Zundu gintzazanean, epaikariak,

—Zuen izen-abizenak esan egiskuzuez, baita beste gora-beerak be.

Orduan, nik,

—Beresibar´tar Patxi naz, ogei urteko ta uri onetako semea.

—Zein ogibidekoa zara...?

— Ez dot ogibiderik, Jauna.

—Zelan diño emen ba, kondalari-ikasketak egin dozuzala...?

—Olan da, Jauna, baiña ezin izan dot dagokidan jarduna idoro, eta ogirik ez dakarrena, ez da iñongo ogibiderik.

Epaikariak irribarre egin eban, eta gero Txiritxu´ri,

—Aizu, gazte, emon egistazuz zure zertzeladak.

—Arrieta´tar Txilibistro. Arrieta errian jaio nintzan, baiña egia esateko umezurtztegiko semea nozu. Ogei urteko naz, eta ez dot ogibiderik.

Epaikariaren aurpegian zear errukizko itxura edatzen zala begitandu yatan, eta gero, geu biok jesarri geintezan agindurik,

— Idazkari Jaunak irakurri begiz salakuntzak.

Mintzo argi ta astirotsuaz, idazkariak gure ekintzen "letania" irakurri eban, eta amaitzean, epaikaria niri mintzatzuz,

— Egia al-dira zure aurka irakurritakoak...?

— Dana-danak gomutaten ez badodaz be —erantzun neutsan—, baietz esango neuke.

— Neu be —Txiritxu tartetu zan—, baietzean nago.

— Orduan, salatari Jaunak ekin dagiola bere txandeari.

Jagi zan Manutxu Erosta, eta arranditsu urruma egin ondoren, mintzo trumoitsuaz,

— Epaikari Jauna, Jaun-andreok —asi zan—, oikoa da edozein auzi-ikustaldian, salatariak guztitariko itaunak jarri dagiezala lekukoai, baiña gaur epaitzen diran gaizkilleok ez ditu iñork ikusi, euren txarkeriak etxean iñor ez egoanean burutzen ebezalako. Ez, ez dago iñongo lekukorik gazte bion zitakeriak egiztatu dagikezan, baiña naikoa ta lar da, euren buruak gaiztakeri orrein egilletzat autortu izatea. Augaitik, beraz, eta zuek ez gogait-eragiteko, oraingoz uko egiten dautsat berba egiteari. Gero ekingo dautsat orreri eretia yatordanean, eta onenbestez amaitzen dot.

Jesarri zan Manutxu Erosta, eta orduan epaikaria niri mintzatzuz;

— Uste dot, Beresibar Jauna —esan eustan—, zuen buruen jagole edo aldeztatzat jar-dun gura dozula. Olan izatekotan, asi zaitkeez aldeko txandea.

— Jaun epaikaria —esan neutsan—, salatari Jaunak azken ondorioak azaldu dagiazanean, orduan mintzatzuko naz.

— Ondo da. Au ikusirik, ordu-erdiko etenaldia izango dogu, eta onen ostean, aide bien agerbideak entzungo. Beraz, ordu-erdiz ikustaldia geroratzen da.

Dalako epea amaitu zanean, auziari jarraipena emonez, epaikariak auxe agindu eban:

— Orain salatari Jaunak aurkeztu dagiazala bere azken ondorioak.

Isiltasun osoa aretoan zear edatzen zala, Manutxu Erosta jagi, eta epaikaria ta entzuleak tinko-tinko begiztatu ostean, batetik bestera ibilli ebillela,

— Epaikari Jauna, Jaun-andreok —mintzo arranditsuaz asi zan—, ona emen diru-goseak eta griña txarrek gazte bi noraiño eroan dagikiezan. Emen aipatu diran gaiztakeriak, otz-otzean egitasmu bateri jarraituz, burutu dabez gaizkille bi oneik...

Au esanik, Manutxu Erosta gure aurrean gelditu zan, eta atzamar

salataria geuganantz luzatuz, mintzo negartsuz,

—Zeuok, gazte denganiñuok, zuen aide ainbeste egindako gizarteari, zelan ordaindu dautsazue...! Umezurtztegian guztitariko maitasun eta arduraz erriak inguratu zinduezan, eta ordaintzeko ordua etorri yatzuenean, maitasun orreri ordaindu— bearrean, sugeen antzera, zaindu zinduezan eskua usigi egin dautsazue...

Ona elduta, Manutxu Erosta´k aurpegi atsekabetua sabaira jaso eban, eta asperen luzea jaurtirik,

—Gazte oker bi oneik egindakoa —jarraitu eban—, ez zan ziltza-uneren baten egiten dan gaiztakeria, ez... berrogeitak aldiz egiña baiño. Eta inpernuko buruzagien antzera, euren opariak aurretiaz aukeratu, eta gora-beera guztiak azterturik, otz-otzean zitalkeria burutu, eurontzat arriskurik gitxiena ikusten ebenean. Eta gero, ostutakoak eurok lango zirtzil bateri eskuratu, ezerezkeri batean saldu egiazan...

Isildu zan zatitxu batez Manutxu Erosta, eta gero besoak zabalik jendeari begiratzuz,

—Bai, Jaun-andreok —mintzo negartsuz jarraitu eban—, bekokiaren izerdiaz zuek erosiriko edo arbasoakandik jarauntsiriko bitxi ta erti-lanak, gazte lotsabakuok ostu eutsuezan, txanpon zikin batzuen ordaiñez saltzeko. Baiña zuek munduko bitxi ta ertilan guztiak baiño geiago ederresten zenduezan oroigarriak ziran, ainbatu-eziñak diran biotz-zatiak, amaika maitasun-gomutaki samur eta eztiak... Orain batek-baki non dagozan zuentzat diru-gaiñetikoak ziran ainbat eta ainbat altxor ederretsiak... Joanak dira, ugolde zikiflak dana irusten dauan antzera, iñoiz ez agertzeko...

Manu Erosta´ren abots trumoitsuak ezin luzaroagorik iraun, eta oiñaze biziak zirraraturik, isildu zan. Zorionez, ur-txurrutada batek mintzoa bere eiñera biurtu eutsan, eta gero,

—Baiña olan eta guzti be, gazte bi oneik egindakorik txarrena ez da ori... ez da biotzeko ertilan bikain-bikaiñak ostu izatea... zein abagunetan egin ziran izugarriena da. Eleizean egozanean, aita, ama, edo semeren baten aide otoika ta negarrez, gazte zitalok euren ekintza nazkagarriak egin oi ebezan, bost ardura emonik euren opariak aurkitzen ziran kinka larriari. Asmatu daiteke senide gaixo orrein baiño oiñaze andiagorik, etxera biurtzean oroigarri maiteok ostendu zirala egizatzean...?

Ona elduta, isildu zan Manu Erosta, eta suur-zapiñoa atararik, malko igeslari bat txukatzen ebalakoa eginda, soruari begira abailduta lez geratu zan, eta gero bere lekura biurtuta, aurpegia eskuen artean estalduz jesarri zan.

Aretoan isiltasun osoa, an-emenka entzuleren baten zurrumuruak autsita. Noizbait, aalegin itzela egingo bai´leuan, zutundu zan barriro Manu Erosta, salakuntzeari azkena emoteko, eta minduriko itxuraz,

—Ez zaituet, Jaun Epaikaria, Jaun-andreok, luzaroagorik nekatu gura, eta augaitik labur jardungo dot. Or ikusten dozuen gazte denganiñuok, gaizkilletzat autortu dabe euren burua, baita izenpetu be. Gizarteak euron aurka bearrezko neurriak artu bear dauz, egiñikoa barrero be jazo ez daiten, eta gaizkilleok ordaindu dagien. Augaitik, beraz, Epaikari Jauna, iru urtebeteko espetxaldia eskatzen dot bakotxarentzat.

Au entzutean, latz-ikara batek menperatu ninduan. Izugarriak billakatuko litzakiguz iru urtebete areik mundutik baztertuta... Iru urte...! Alako baten, barruko larritasunak eraginda, zin egin neutsan neure buruari, aaleginduko nintzakela Txiritxu ta bion aide aal neban giñoan. Bai orixe...! Eta burrukarako leiak artuta zutundu nintzan. Une aretan, epaikariak auxe aldarrikatu eban:

—Aldelari edo jagolearen txandea da. Asi bedi, beraz.

Lenengo epaikariari eta gero ikusleai begiraturik, astiro ibilli nenbillela batetik bestera, menperatzen ninduan zirrara nekez jabeturik, aal neban mintzorik garbien eta apalenaz, onetaraxe mintzatu nintzakien:

—Epaikari Jauna ta Jaun-andreok: entzunak entzun, esan bearrean nozue, aide batetik salatari Jaunarekin bat natorrela, baiña beste batetik ez.

Isildu nintzan une batez, eta gero zeozer baretuago,

—Egia da, salatari Jaunak esan dauanez, nire lagunak eta biok egindako lege-auspen edo pekatuak andi-andia izan dirala. Zuek, etxeko ildako baten aide eleizan otoika ta negarrez ziarduenan, Txiritxu´k eta biok, aurretiaz atonduriko egitasmoari jarraituz, zuen etxeetara sartuta aal genduana ostu geuntsuen. Lapurreta bikotxa zan: aide batetik gaien balioagaitik, eta bestetik zitalkeria egiten genduan dolu-min betean aurkitzen zintzazenean. Onezaz gaiñera, ostutakoak ez dakit nori saltzen eutsazan "Pintxo" izeneko lagun batek, onek emoten euskuanaz bizi aal izateko. Zaila da, eziña ez esateko, gomutaki areik barrero be zuek ikustea.

Ona elduta isildu nintzan, eta nire begikadea ikusleakan ipiñita,

—Jaun-andreok —jarraitu neban—, geuk biok ekarri geutsuezan kalte ta naigabea, ezin dagikezueguz atzera biurtu edo ordaindu, ori eziña dalako, baiña gaur, emendik, eta apaltasunik benetakoenez zuen barkapena eskatzen dautsuegu. Au neketsua izango yatzuela badakit, baiña errukitsuak azaldu zaitezela biotz-biotzez arrenkatzen dautsuegu.

Mintzaldia eten egin neban, eta entzuleen arteko suzmurrak amaitu ziranean, onetaraxe jarraitu neban:

—Ezin naiteke, baiña, salatari Jaunarekin bat etorri, gizartearen aurkako pekatua egin dogula diñoanean, eta au agirian ipinteko, umetarotik jazo yakuna atortu bearrean naz. Ara... Iru urteko nintzala, ezbear baten gurasoak galdu nebazan, eta nire aide aalegindu zeiten iñor ez izanik, uri onetako umezurtztegira sartu ninduen. Nire lagun au, Txi-

ritxu, eleizpean otzaratxu baten andra batek idoro eban, eta urte biko zanean, erriko udalak uri onetako umezurtztegira sartu eban.

Niketz, arlote andia izan naz beti, eta amar urteko nintzala, umezurtztegitik-at jaurti ninduen, eta senar-emazte bikote baten ardurapean bizi izan nintzan. Ikastetxe batera sartu ninduen, baiña batxillerreko boskarren mailla ozta-ozta amaituta, irakasle batekin izandako gora-beera bategaitik, ikastetxea laga bear izan neban. Onen ondorioz, etxeko-jaunak, berak ziarduan dendara mezu-mutil sartu ninduan. Etxerik-etxe janariak banatzea nire egitekoa zan, eta jardun onetan urtebete bitik gora iraun neban.

Izekotzat neban etxekoandreak, baiña, ikasketak artu nengiazala gura eban, eta kondalaritza-akademi baten, izena emon bear izan neban. Esan bear dot, denda-mutillaren jarduntzat irabazten nebanetik, geiena osabatzen neban etxekojaunari emon bear izaten neutsala, eta enparauko iru ogerlekoak akademiko ikaste-saritzat ordaindu bear nebazala. Izan be, au ez yatan gogokoa, baiña amatzat maite neban etxekoandrea poztutearren, amor emon neban.

Andik urte bi-edo, Asentzi eritxan emakume on eta maite au il zan, eta onen senarrarekin bizi nai ez nebanez, etxea ta dendan neban jarduna itzi nebazan. Zorionez, orduko kondalaritzan baimendua nintzan, eta txin gitxi batzuk sakelean, mundua esku-arrean nebala uste izaten neban. Garai aretan, baiña, lan-urritasuna egoan leku guztietan, eta ames egindako jarduna jaritsi eziñik, aurrezturiko dirutxuak amaitu yatazan, eta ezinbestez, jatearren ostu bear izan neban, eta berotzeko, jatetxe bateko aizegille-urteeran neguko gabak emoten nebazan.

Ateka larri aretan, txatar-arazoetan ziarduan gizon zintzo bat ezagutu neban, eta lankidetzat onartu ninduan. Meaztegi bateko zuloan bizi izaten gintzazan, eta egunez, asto ta orgatxuaz txatar batzeari emotsagun. Ez genduan diru askorik ikusten, baiña bizi izateko beste bagenduan. Aspaldi zoragarria igaro neban nire lankide onarekin, baiña egun baten il zan, bakarrik eta atsekabeturik izten ninduala. Bizi bear, baiña, eta lan egiteari jarraitu neutsan, baiña adu txarreko goizalde baten, laguntzen eustan astoa il egin zan. Etsiak artuta, urian kokatu nintzan, etxerik-etxe, aterik-ate lanaren billa niñoala. Alperrik, baiña, gaurko egoeran nork onartu kondalaritzat, iñoiz jardun ez dauana...?

Orduan, zuek dakizuen lapur zital, gizarteak jazarturiko basabereak billakatu gintzazan nire lagun eta biok, eta bizirik irautearren, bizitzaren bee-maillaraiño amildu gintzazan geu biok... Bai, zuen etxeetan iñor ez zanean, Txiritxu ta biok piztien antzera sartzen gintzazan, gizarteak uko egiten euskuena jabetzearren...

Ona orduko, samea legor eta mintzo erlats, isildu nintzan. Morroi batek edontzi bete ur eskiñi eustan eta edanda gero,

– Epaikari Jauna, Jaun-andreok -jarraitu neban-, auzitegi onetan gizarteak epaitzen gaitu gaur, baiña gurekin aulki onetan, gizarteak berak jesarri bear izango leuke, nire salakuntzeari erantzuna emoteko.

Danok beartuta gagoz legea betetera, baiña gizarteak be baditu bere betekizunak, eta onein artean eta ez txikiena, gizaki guztiai bizibide bat emotea. Gizaseme guztien eskubidea da, gizarteak jardun bat bakotxari emotea bizi aal izateko. Orixe da jaio dan guztiari ezin ukatu dagikeon baldintza, baiña gaurregun, zoritxarrez, gizarteak aztu egin dau betekizunik beiñena dan auxe, eta piztirik sortu gura ez ba´dauz, ipiñi dagiazala abiadan, beragandik itxaro daitekezan osabide eginkor eta ugariak.

Onenbestez, gure buruen garbiketea amaitzen dot. Epaikari Jauna: ez dausut eskatzen aske jarri gagizuzala, gure pekatuak eta egindako kalteak zelanbait ordaindu bear doguz-eta. Baiña bai erregutzen dausut, gure aide nik azaldutakoak, aintzakotzat artu dagizuzala... Besterik ez, Jaun-andreok.

Isillune osoa edatu zan aretoan zear nire jarlekura biurtzen nintzanean. Orduan Txiritxu´k nire eskuari oraturik, abopeka,

– Ederto, Patxi -esan eustan-, ezin obetoago...!

Une aretan, epaikariak auxe aldarrikatu eban:

– Jaun-andreok, bost miñutu igarorik, epaia jakiñerazoko dot.

Urten zan epaikaria. Erlauntzaren antzera aretoa suzmurrez beterik aditu zeitekean, eta jendearen artean, len baiño adiskidetsuago begizatzen ginduezala iruditu yatan. Epaikaria biurtu zanean, isiltasunik andienaz inguraturik, Txiritxu ta biok zutundu geintezan agindu euskun, eta onetaraxe asi zan:

– Jaun-andreok, salatari Jauna, eta salatuok: Len emen esandakoak aztertu dodaz ardurarik andienaz, eta ona emen nire atarakuntzak:

"Agiri da, Beresibar´tar Patxi´k eta Arrieta´tar Txilibistro´k, berrogeitik gorako ostuketak etxeetan egin dabezala iñor ez egoanean. Gaiñera, salatuok euron errua autortu dabe.

"Agiri da, lapurreta ugariak izanez gaiñera, etxeetatik gomutaki baliotsu ta ederretsiak ostuten ebezala etxeko baten eleizkizunak ospatu bitartean, eriotz batek dakarren atsekabeari oroigarri-galtzeak geituz.

"Agiri da baita be, ezin dagikeguzala ekintza zital eta ugari orreik zigor barik itzi... baiña kontuan arturik, salatuok lan-eza ta sendi- ezagaitik, olako zitalkeriak ezinbestez egiten ebezala, gure epaia auxe da: salatu bakotxa urtebete batez atxillo izango da uri onetako espetxean.

Onen ostean, zurru-murru andia edatu zan, eta aretoa ustu bitartean, epaikariak bioi bere idaz-gelara dei egin eta auxe esan euskun:

– Mutillak, zuek egiñikoak zigor askozaz astunagoa merezi eban, baiña lenengoz epaituak izan zariela, eta -nire eritxiz- aldelariaren

burubideak benetakoak izan dirala kontuan arturik, zigor ariña leporatu dautsuet. Joan aurretik, baiña, berba emoidazue, ez dozuela iñoiz olakorik egingo.

– Bai, Jauna -biok batera-, itz emoten dautsugu, eta eskerrik asko.

Andik laster, ertzain bik lagunduta espetxera biurtu gintzazan, eta oiko jardunari emon geutsan. Ez dot esango aspaldi aretan zoriontsuak gintzazanik, baiña lengo lapurbizieraz bekaldetuta, ziurrago ta nasaiago oartzen gintzazan.

Irakurlea: Gemma Palmas, Larriño Auzoa, Aretxabaleta